

Su kokiais iššūkiais susiduria slaugytojai, dirbantys pirmosiose COVID-19 gretose?

^{1, 2, 6}Daiva Didvalė, ^{1, 3, 4, 5, 7}Lina Gedrimė, ^{1, 8}Vera Gerasimčik-Pulko, ⁸Violeta Senavaitienė

¹Anestezijos ir intensyviosios terapijos slaugytojų draugija, ²Kauno klinikos, ³Respublikinė Klaipėdos ligoninė, ⁴Klaipėdos universitetas, ⁵Vilniaus universitetas, ⁶Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, ⁷Valstybinė Klaipėdos kolegija, ⁸VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos

„Kartu mes stiprios!“ D. Vinogradovienės ir V. Gerasimčik-Pulko asmeninio albumo nuotraukos

Visą pasaulį, taip pat ir Lietuvą, iš pasaulų užklupo nežinoma liga – nematomas priešas, sukėlęs baimę ir nerimą, bet tuo pačiu privertęs susikaupti ir veikti. Nors slaugytojai dažnai susiduria su įvairiais iššūkiais ir kritinėmis situacijomis, kai reikia priimti operatyvius sprendimus ir mobilizuoti visas savo žinias, kompetencijas ir jėgas, tačiau COVID-19 pandemija ypatin-gas iššūkis.

Nuo pat pandemijos pradžios Anestezijos ir intensyviosios terapijos slaugytojų draugija aktyviai dalyvavo ir prisidėjo prie COVID-19 praktinių gydymo ir slaugos rekomendacijų Intensyviosios terapijos skyriuje rengimo. Gairės patvirtintos Sveikatos apsaugos ministerijos, bendradarbiaujant su Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikomis, Lietuvos sveikatos mokslų universitetu, Vilniaus universitetu, Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikomis, Lietuvos anesteziologų ir reanimatologų draugija, nuolat atnaujinama aktuali versija. Rekomendacijose pateikiama ir atskira dalis slaugytojams, akcentuojant svarbiausius slaugos etapus, kai pacientas yra kritinės būklės: paciento pozicionavimo algoritmas, kvėpavimo funkcijos užtikrinimo priemonės, medicininės aparatūros paruošimas, paviršių valymas ir dezinfekcija, veninės prieigos užtikrinimas, paciento maitinimas, sekreto siurbimas, gaivinimas, mirusiojo kūno sutvarkymas. Svarbiausiu akcentu išlieka teisingas asmens apsaugos priemonių užsidėjimas, dėvėjimas ir nusiėmimas.

Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikose intensyviojoje terapijoje nuo kovo pabaigos iki balandžio vidurio pacientų, sergančių COVID-19, skaičius išaugo iki dešimties. Skaičius atrodo nedidelis, tačiau darbo specifika, aplinka, visa darbo organizavimo tvarka ir pacientų priežiūros sudėtingumas pasikeitė radikalčiai.

Dar iki pirmojo paciento Intensyviosios terapijos skyriuje tvyrojo nerimas ir nežinomybė, su kokia situacija realiai teks susidurti. Personalas jautė baimę ir nerimą, nes niekas nežinojo, ar neužsikrėtė, kol personalui nebuvo atlikti pirmieji PGR testai. Nerimauti teko ne tik dėl savęs, bet ir dėl savo artimųjų, nes dauguma neturėjo galimybių izoliuotis nuo šeimos. Tik palaikantys kolegos padėdavo sušvelninti nerimo ir nežinomybės akimirkas.

Atlikus darbo organizavimo reformas, šiandien dirbame nejausdami tokio didelio streso. Darbo organizavimo pasikeitimai vyksta nuolat. Tai priklauso nuo nuolat kintančios situacijos, kuri reikalauja lanksčių sprendimų. Derintis prie besikeičiančių darbo organizavimo taisyklių personalui taip pat yra nemenkas iššūkis.

Personalas yra aprūpintas asmens apsaugos priemonėmis, skyrius pertvarkytas taip, kad būtų griežtai atskirtos raudonoji ir žaliaji zonos. Raudonojoje zonoje gydomi COVID-19 pacientai. Į šią zoną draudžiama eiti be apsaugos priemonių. Atskiroje patalpoje apsirengiami specialūs drabužiai, tai užtrunka 10–15 minučių. Rengtis rekomenduojama prižiūrint kolegoms ir prieš veidrodį, kad galėtum save matyti ir viską atliktum tinkamai bei nieko nepamirštum. Nors iki pirmo paciento, paguldyto į Intensyviosios terapijos skyrių, mokėmės tinkamai apsirengti asmens apsaugos priemones, pirmą kartą einant dirbti su visa apsaugine apranga buvo neramu. Šiuo metu taip apsirengę slaugytojai poste su pacientais dirba pasikeisdami kas 4 valandas. Išbūti tas 4 valandas dėvint visas apsaugos priemones yra labai sudėtinga, nes greitai pasidaro karšta, sunku kvėpuoti, pila prakaitas, kartais rasoja akiniai, apsauginis skydelis, sunku susikaupti. Darbo tempas su tokia apsauga ir tokiomis sąlygomis sulėtėja, greičiau pavargstama. Labai svarbu – kokybiški respiratoriai, su kuriais lengviau kvėpuoti ir galima ilgiau išlikti darbingiems. Nusiimti respiratorių, kad galėtum įkvėpti gryno oro, išgerti vandens, per tas 4 darbo valandas negalima, nes tai pavojinga. Daugėjant ligonių, didėja krūvis personalui.

Dirbant tokiomis sąlygomis ir kaupiant patirtį, kai kurie įprasti dalykai tampa labiau svarbūs. Pavyzdžiui, dirbdamas su keliais sluoksniais apsaugos priemonių, užsidėjęs vienkartinę prijuostę, jos tiesiog nejauti ir gali pamiršti nusiimti prieš išeidamas iš palatos, todėl labai gerai, kai dirbi poromis, tuomet kolega gali padėti išvengti klaidų. Tokioje situacijoje praverstų didesnis veidrodis, pakabintas prie išėjimo iš palatos, nes jame galėtum matyti save ir klaidų sumažėtų. Po kurio laiko įpranti, atsiranda darbo įgūdžiai dirbant su pilna apsauga, ir darbas vyksta sklandžiai. Ne mažiau sudėtinga tampa mums

įprasta veninio kateterio įkišimo procedūra, nes tenka dirbti su trimis sluoksniais pirštinių, ir venos palpacija tampa sudėtingesnė. Tai nepatogu, bet kitaip dirbti yra nesaugu, todėl reikia prisitaikyti. Nors dažnai juokaujama, kad pleistras didžiausias mūsų pagalbininkas, tačiau tai tiesa. Užsidėjus apsaugos priemonės, patartina pleistru apvynioti antrą porą pirštinių, kad jos nesmuktų, nes tai „mūsų oda“. Dirbdami užsidedame trečią porą pirštinių. Visa rankų higiena ir dezinfekcija atliekama jau su pirštinėmis. Keičiame tik trečią porą pirštinių, kurias prieš nusimaudami dezinfekuojame. Taip pat dėl saugumo pleistru apsakami visi sujungimai tarp intubuoto paciento ir DPV aparato, kad niekur niekas neatsijungtų ir nebūtų užkrato aerozolių. DPV filtrai keičiami po 12 valandų, naudojamos uždarnos intubacinių ir tracheostominių vamzdelių siurbimo sistemos. Keičiant filtrą patartina tai daryti dviem asmenims. Vienas užspaudžia spaustuku kelioms sekundėms intubacinį vamzdelį, kitas greitai pakeičia filtrą. Arba labai trumpam DPV aparatą reikia perjungti į „Standby“ režimą. Pacientų būklei blogėjant, tenka juos apversti ant pilvo (*Prone* pozicija). Kai išsivysto kelių organų nepakankamumas, prie paciento prijungiami keli aparatai, reikia įkišti keliolika kateterių, ši apvertimo ant pilvo procedūra tampa sudėtinga, todėl tą padaryti saugiai galima pasitelkus ne mažiau kaip 5 medicinos darbuotojus. O dirbti su keliais ypač sunkios būklės pacientais tampa dar vienu iššūkiu. Nepaisant visų sunkumų, darbas komandoje vyksta sklandžiai, kiekvienas žino, ką turi daryti, ir tai yra sėkmės garantas.

Sunkiai sergančių COVID-19 pacientų priežiūra VŠĮ VUL Santaros klinikose. V. Gerasimčik-Pulko asmeninio albumo nuotrauka

Anestezijos ir intensyviosios terapijos slaugytojų darbas visada buvo paslaptis už uždarytų operacinių ir intensyviosios terapijos skyrių durų. Pilna neaiškumų ir paslapčių situacija tyvro ir infekciniuose skyriuose, kur gydomi COVID-19 virusu užsikrėtę pacientai. Tą paslapčių ir neaiškumų pilną situaciją visuomenei ir su COVID-19 infekcija nesusiduriantiems kolegoms padėjo atskleisti Vidmanto Balkūno VŠĮ VUL Santaros klinikose darytos nuotraukos. Jos be pagražinimų parodė mūsų darbo realijas. Esame labai dėkingi Vidmantui už drąsą ir galimybę parodyti nors mažą dalį mūsų labai sudėtingo darbo. Tas nuotraukas pamatyti galite VŠĮ VUL Santaros klinikų nuotraukų galerijoje.

Apie savo darbinę patirtį VŠĮ VUL Santaros klinikų Infekcinių ligų korpuse COVID-19 poskyryje sutiko pasidalinti bendrosios praktikos slaugytoja Violeta Senavaitienė. Infekcinių ligų poskyryje ji pradėjo dirbti savanoriškai nuo pandemijos pradžios, atėjusi iš Endokrinologijos skyriaus. Slaugytoja džiaugiasi tokia išskirtine patirtimi ir yra labai dėkinga su ja

dirbančioms kolegėms už jų pasiaukojimą ir atsidavimą darbui. Šioje situacijoje be galo svarbu savitarpio pagalba ir palaikymas. Nėra žodžio „mano, tavo pacientas“. Yra žodis „mūsų“.

Užėjus į infekcinių ligų poskyrį, personalui suteikiama speciali apyrankė, kuria yra atidaromos visos durys šiame pastate. Švartu liftu nusileidęs į rūbinę, personalas palieka savo daiktus ir apsirengęs medicininę aprangą pakyla vieną aukštą į švartus apsaugos priemonių apsirengimo patalpas. Būtent šiose patalpose vyksta kruopštus pasiruošimas darbui, nuo kurio priklauso personalo saugumas ir sveikata. Didelę problemą sukelia apsauginių akinių dėvėjimas, nes jie spaudžia jautrią veido odą ir ilgai dirbant ant veido atsiranda paraudimų, kurie ilgai neišnyksta. Slaugytoja Violeta, ruošdamasi darbui prieš pamainą, užsiklijuoja specialius silikoninius netraumuojančius tvarsčius, skirtus apsaugai nuo pragulų, kurie sušvelnina spaudimą ir apsaugo veido odą nuo pažeidimų. Šis patarimas šiandien padeda ir mūsų intensyviosios terapijos kolegėms.

Prieš darbą ir po jo...

Violetos Senavaitienės asmeninio albumo nuotraukos

Slaugytojams tenka ne tik atlikti slaugytojo funkcijas, bet tenka būti ir psichologu, nes pacientai nerimauja ne tik dėl savo sveikatos, bet ir dėl izoliacijos režimo. Nėra labai jauku bendrauti su personalu, atrodančiu kaip kosmonautai, kai gali matyti tik žmogaus akis ir tik iš jų suprasti šypsosi ar nerimauja su tavimi bendraujantis žmogus. Tačiau ir tokiomis sąlygomis slaugytojai dalinasi su pacientais nesibaigiančia širdies šiluma ir meile.

Visas medicinos personalas vertas pačių gražiausių žodžių. Kaip niekad jaučiame savo profesijos pašaukimą ir svarbą. Po šių iššūkių visi tapsime dar stipresni, sunkumai užgrūdins ir sustiprins mūsų dvasią ir bendrystę. Esame stiprūs kartu ir galime nugalėti visus sunkumus. Savo kolegoms slaugytojams norime palinkėti nepasiduoti ir nepalūžti, nebijoti kalbėti apie sunkumus bei siūlyti sprendimo būdus, nes tik taip jie gali būti nugalėti. Palaikykime vieni kitus ir dirbkime išvien mūsų pacientų ir mūsų pačių labui. Juk savirealizacijos poreikis ir jo patenkinimo jausmas yra svarbiausias tiek asmeniniame gyvenime, tiek profesiniame kelyje. Su profesine švente, mieli kolegos!